

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

РІДНЕ СЛОВО В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Випуск 10

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 26.06.2025 р.)

Засновник – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань
телебачення і радіомовлення № 1190 від 11.04.2024 року (Ідентифікатор медіа R30-04759).

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (вул. Івана Франка, буд. 24,
м. Дрогобич, 82100, dspu@dspu.edu.ua, тел. (0324) 41 04 74)

Збірник «Рідне слово в етнокультурному вимірі»
Наказом МОН України № 157 від 09.02.2021 р. (додаток 4) внесений
до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
зі спеціальності В11 Філологія (за спеціалізаціями).

Офіційний сайт видання: www.journals.dspu.in.ua/index.php/ridneslovo

Рідне слово в етнокультурному вимірі / ред. кол. : Віра Котович (гол. ред.) та ін. Дрого-
бич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 10. 126 с. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-4758.2025.10>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

NATIVE WORD IN ETHNOCULTURAL DIMENSION

Issue 10

Publishing House
“Helvetica”
2025

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

Recommended for printing by Academic Council
of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(26 June 2025, Minutes No 7)

Founder – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio
Broadcasting of Ukraine: Decision No. 1190 as of 11.04.2024 (Media ID R30-04759).

Media entity – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(82100, Drohobych, Ivana Franka Str., 24, dspu@dspu.edu.ua, tel. (0324) 41 04 74)

The journal “Native word in ethnocultural dimension” is included in the List of professional scientific periodicals (“B” category) according to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 157 as of 09.02.2021 (annex 4) from specialty B11 Philology (with specializations).

The journal indexed in international scientometric databases Google Scholar, Polish Scholarly Bibliography (PBN), ResearchBib – Academic resource index, Index Copernicus.

The authors of the articles are responsible for the authenticity of the facts, dates, names, surnames, names, and digital data contained in the publications. The opinion of the editorial board may not coincide with the views of the authors.

The native word in ethnocultural dimension / editorial board : Vira Kotovych (Chief Editor) and others. Drohobych : Publishing House “Helvetica”, 2025. Issue 10. 126 p.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-4758.2025.10>

ЗМІСТ

Ольга АЛІМЕНКО, Анна ТОГОБИЦЬКА Питання відтворення елементів жанрової специфіки сороміцьких коломийок при аудіовізуальному перекладі з української на корейську мову.....	9
Yana VOJKO. Stylistics of business communication from a sociocultural and translational perspectives.....	14
Уляна ГАЛІВ, Леся ЛЕГКА. Діалектна лексика як виразник ідіостилю митрополита Андрея Шептицького.....	20
Василь ГРЕЩУК, Валентина ГРЕЩУК. Лексикографічне опрацювання онімної лексики в словнику «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові».....	28
Юрій ГРИЦЕВИЧ. Запозичення з німецької мови в українських південно-західних говірках (на матеріалі текстів коломийок, записаних Володимиром Гнатюком).....	39
Анна КОЛІСНИЧЕНКО, Світлана ХАРИЦЬКА. Художня ретрансляція етноментальних констант та сучасної соціально-історичної конкретики в імагінативному просторі ліричної творчості Анни Малігон.....	45
Віра КОТОВИЧ. Викладання курсу «Вступ до мовознавства» в закладах вищої освіти: інноваційні підходи.....	52
Ліана КУЛІШ (ВАРЧУК). Мовленнєва зона оповідача в етнолінгвокультурному просторі сучасних амеріндіанських прозових текстів.....	59
Тетяна ЛІШТАБА. Науковий стиль української мови в контексті формування мовної особистості: соціокультурний вимір наукової комунікації.....	65
Лілія ЛУШПИНСЬКА. Формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку в контексті сучасних технологій навчання.....	71
Олена МЕДВЕДЬ. Мовні засоби втілення комічного як об'єкт дослідження практичної стилістики.....	79
Ірина ПАТЕН. Метафора як тактичний прийом прихованої маніпуляції політично-медійного дискурсу.....	85
Ангеліна РАЗУМНА. Етнолінгвістична специфіка фразеологізмів української та польської мов на позначення концептів <i>ЩИРІСТЬ</i> і <i>ЧЕСНІСТЬ</i>	91
Марія СТЕЦИК. Мислеобразні й аксіологічні акценти мовотворчості Івана Гнатюка.....	96
Марія ФЕДУРКО, Оксана ФЕДУРКО. Поема-казка Івана Франка «Лис Микита» в контексті лінгвістичної категорії експресивності.....	105
Назарій ХОМЩЬКИЙ. Експресивність та оцінність текстів соціальних мереж.....	114

РЕЦЕНЗІЯ

Світлана ГІРНЯК. «У мовній сутності виявляється багатоманітність елементів і стосунків» (Мартін Гайдегер) (рецензія на: Юлія Цигвинцева. Неосемантизація в сучасній українській мові: чинники активізації внутрішніх ресурсів номінації : монографія. Вінниця : Видавництво «ТВОРИ», 2025. 347 с.).....	120
--	-----

CONTENTS

Olha ALIMENKO, Anna TOHOBYTSKA. The issue of rendering elements of genre specificity in bawdy kolomyikas in audiovisual translation from Ukrainian into Korean.....	9
Yana BOIKO. Stylistics of business communication from a sociocultural and translational perspectives.....	14
Ulyana HALIV, Lesya LEHKA. Dialectical vocabulary as an expression of metropolitan Andrew Sheptytsky's idiostyle.....	20
Vasyl GRESHCHUK, Valentyna GRESHCHUK. Lexicographic processing of onimic vocabulary in the dictionary "Hutsul dialect lexicon and phrasemics in the Ukrainian belletristic language".....	28
Yurii HRYTSEVYCH. German borrowings in the southwestern Ukrainian dialects (based on the material of kolomyika texts recorded by Volodymyr Hnatiuk).....	39
Anna KOLISNYCHENKO, Svitlana KHARYTSKA. Artistic relay of ethno-mental constants and contemporary socio-historical specifics in the imaginative space of Anna Malihon's lyrical work.....	45
Vira KOTOVYCH. Teaching the course "Introduction to linguistics" in higher education institutions: innovative approaches.....	52
Liana KULISH (VARCHUK). The narrator's speech zone in the ethnolinguistic-cultural space of contemporary American prose texts.....	59
Tetiana LISHTABA. The Scientific Style of the Ukrainian Language in the Context of Shaping Linguistic Identity: The Sociocultural Dimension of Scientific Communication.....	65
Lilliia LUSHPYNSKA. Formation of grammatical correctness of speech of preschool children in the context of modern learning technologies.....	71
Olena MEDVED. Linguistic means of implementing comic as an object of study of practical stylistics.....	79
Iryna PATEN. Metaphor as a tactical device of covert manipulation in political-media discourse.....	85
Anhelina RAZUMNA. Ethnolinguistic peculiarity of Ukrainian and Polish phraseological units defining the concepts of <i>SINCERENESS</i> and <i>HONESTY</i>	91
Mariia STETSYK. Thought and axiological accents of Ivan Hnatiuk's Language creation.....	96
Mariia FEDURKO, Oksana FEDURKO. Ivan Franko's poetic fairy tale "Lys Mykyta" in the context of the linguistic category of expressiveness.....	105
Nazarii KHOMITSKYI. Expressiveness and evaluativity in social media texts.....	114

REVIEW

Svitlana HIRNIAK. "The language substance discovers a multiplicity of elements and relationships" (Martin Heidegger) (review of: Yulia Tsygvintseva. Neosemantization in the Modern Ukrainian Language: Factors of Activation of Internal Resources of Nomination: a monograph. Vinnytsia: Tvory Publishing House, 2025. 347 p.).....	120
--	-----

УДК 373.3.016:811.161.2*367. 624

DOI <https://doi.org/10.24919/2518-1602.2025.10.10>

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

ЛІЛІЯ ЛУШПИНСЬКА,*кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль) lliliya1505@gmail.com***ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>**Research ID:** K-5365-2018 publons.com/researcher/1913216/liliia-lushpynska

У статті розглянуто проблему формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку в контексті сучасних технологій навчання. Проаналізовано психолого-педагогічні особливості мовленнєвого розвитку дошкільників, окреслено напрями застосування сучасних освітніх технологій, які сприяють удосконаленню граматичної структури мовлення. Визначено ефективні методи та прийоми роботи з дітьми дошкільного віку, що сприяють розвитку мовленнєвих компетентностей у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: граматична правильність мовлення, діти дошкільного віку, інноваційні технології, освітній процес, мовленнєва компетентність, дошкільна освіта.

FORMATION OF GRAMMATICAL CORRECTNESS OF SPEECH OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE CONTEXT OF MODERN LEARNING TECHNOLOGIES

LILIIA LUSHPYNSKA,*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of philological disciplines of primary and preschool education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil) lliliya1505@gmail.com*

*In the article considers the problem of forming grammatical correctness of speech of preschool children in the context of modern teaching technologies. The psychological and pedagogical features of the speech development of preschoolers are analyzed, and the directions of application of modern educational technologies that contribute to the improvement of the grammatical structure of speech are outlined. **The purpose** of the article is to analyze modern approaches and teaching technologies in the formation of grammatical correctness of speech of preschoolers, to identify effective methods that contribute to the development of speech competencies in children of senior preschool age. To achieve the goal, the following tasks were **performed**: the structural components of grammatical correctness were identified (morphological correctness; syntactic correctness; word-forming competence; morpheme sense); the use of innovative technologies that can stimulate the speech activity of preschoolers and contribute to the formation of stable grammatical skills was analyzed.*

*It has been found that the grammatical correctness of preschoolers' speech is not only knowledge of grammatical rules, but also the ability to use them in real speech communication. It is formed under the influence of many factors: the child's language experience, the level of general development, and purposeful pedagogical work. It was concluded that **the formation** of grammatical correctness of speech of preschoolers is an important component of speech development and affects the general communicative competence of the child. Innovative technologies open up new opportunities for the effective implementation of this task. The use of gaming, project technologies, lapbooks, etc. helps increase children's motivation, develop speech activity, and form stable grammatical skills. Scientific research in this area should be aimed at systematizing methods and adapting innovations to the conditions of a specific educational environment.*

We see prospects for further research in the introduction of innovative technologies into the speech education of preschoolers, in the development of didactic materials, and in the advanced training of teachers in the field of digital literacy.

Key words: *grammatical correctness of speech, preschool children, innovative technologies, educational process, speech competence, preschool education.*

Постановка проблеми. Питання мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, зокрема формування граматичної правильності мовлення, – одне з ключових завдань у контексті формування мовленнєвої компетентності. Граматична правильність забезпечує точність, логічність, послідовність та виразність мовлення, що є основою успішного спілкування та підготовки дитини до навчання в школі. Під граматичною правильністю мовлення розуміємо здатність дошкільника правильно будувати висловлювання відповідно до граматичних норм рідної мови. Вона включає правильне вживання частин мови, узгодження слів у реченні, дотримання порядку слів, використання слів форм відповідно до контексту тощо.

Аналіз досліджень. Огляд досліджень цієї проблеми може бути доволі широкий, позаяк уже в працях К. Ушинського, В. Сухомлинського, І. Огієнка, Л. Виготського знаходимо поради щодо дотримання наймолодшими мовцями правил вживання слів та їхніх рідномовних обов'язків. Далі спостереження над граматичною правильністю мовлення та формуванням комунікативної компетентності дошкільників продовжили педагоги, психологи, вчені-дослідники, методисти, вчителі та вихователі-практики. Багато уваги проблемам розвитку граматичної правильності мовлення приділила Н. Гавриш, комплексно представивши сучасне заняття в дошкільному закладі, його формальні, змістові та структурні ознаки. Психолого-педагогічні аспекти мовленнєвого розвитку дошкільників, проблематику використання мовних одиниць у роботі з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, лінгводидактичні підходи до збагачення та граматичної правильності мовлення дітей висвітлює Л. Калмикова.

Вчені пропонують ефективні методики розвитку граматичної правильності мовлення на основі народознавчого матеріалу, засобами фольклору (А. Аніщук, А. Богуш, А. Гончаренко, І. Єнгаличева, Ю. Руденко та ін.), розробляють концептуальні засади компетентнісного підходу у формуванні нормативності мовлення (Л. Березовська, А. Богуш, І. Луценко та ін.); акцентують увагу на доцільності використання ігрових форм у мовленнєвій роботі (О. Білан, І. Боровик, К. Крутій та ін.). Інноваційні технології навчання проаналізовано в роботах сучасних дослідників К. Авраменко, Л. Колток, І. Луценко, Л. Порядченко та ін.

Метою статті є аналіз сучасних підходів і технологій навчання у формуванні граматичної правильності мовлення дошкільників, визначення ефективних методів, що сприяють розвитку мовленнєвих компетентностей у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система дошкільної освіти перебуває у стані активного оновлення, що передбачає впровадження інноваційних підходів до розвитку мовлення дітей. Одним із ключових аспектів мовленнєвої підготовки є формування граматичної правильності, яка забезпечує адекватність мовного висловлення та ефективну комунікацію. Сьогодні актуальним стає застосування інноваційних технологій, які здатні стимулювати мовну активність дошкільників і сприяти формуванню стійких граматичних навичок. У контексті освітньої реформи актуальними є компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи. Вони передбачають створення умов для самовираження дитини, розвитку її комунікативної активності, критичного мислення, мовної творчості.

Формування мовленнєвої компетентності, емоційно-ціннісного становлення дітей шостого (сьомого) року життя відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних позитивних емоцій, застосування різних форм та способів мовленнєвої діяльності, використання сучасних засобів комунікації; пробудження інтересу дитини до подій довкілля; усвідомлення власних емоційних вражень від подій та художніх творів. У старшому дошкільному віці дитину потрібно вчити орієнтуватися в ситуації спілкування, проявляти ініціативу, прищеплювати навички культури мовленнєвої комунікації, вживати граматичні форми рідної мови згідно із законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо); пояснювати призначення книги та прищеплювати любов до неї (Програма освіти, 2021, с. 327).

Грамматичні вміння можна вважати сформованими лише тоді, коли мовець безпомилково з позиції відповідності граматичній нормі й адекватно до ситуації спілкування вживає засвоєні

граматичні форми в комунікативному мовленні. Виконання мовленнєвих або комунікативних вправ та дидактичних ігор має спрямовуватися на автоматизацію граматичного вміння на різноманітному лінгвістичному матеріалі (Казанцева, 2015, с. 60). Розвиток граматичної будови мовлення залежить від рівня загального розвитку дитини, її пізнавальних процесів, активного мовленнєвого середовища. Велику роль відіграє наслідування, ігрова діяльність, спілкування з дорослими та однолітками, а також цілеспрямована педагогічна робота.

Як зазначають дослідники, «формування граматичної правильності мовлення дітей повинно ґрунтуватися на комунікативному підході» (Крутій, 2018, с. 28). Це дає можливість дитині дошкільного віку «не тільки засвоїти граматичні норми мови, але й навчитися точно, доречно, нестандартно добирати мовні засоби залежно від мети комунікації» (Крутій, 2018, с. 31). Граматична правильність мовлення є важливим складником загальної мовленнєвої культури дитини. Вона свідчить про рівень сформованості мовної компетентності – здатності використовувати мовні засоби відповідно до граматичних норм української мови. У дошкільному віці, особливо в середній і старшій групах, відбувається інтенсивне засвоєння граматичних структур, що зумовлено активним розвитком мислення, пам'яті та мовленнєвої практики.

Важливо дотримуватися таких методичних рекомендацій:

Використання ігрових форм роботи. Гра – провідна діяльність дошкільників, тож граматичні навички доцільно формувати через інтерактивні ігри, рольові ситуації, вправи-драматизації тощо.

Інтеграція цифрових технологій. На сучасному етапі неможливо обійтись без застосування мультимедійних презентацій, освітніх програм, додатків для планшетів, які містять вправи на узгодження, побудову речень, зміну форми слів тощо.

Стимулювання мовної активності. Необхідно заохочувати дітей до самостійного мовлення через створення історій, участь у бесідах, обговорення зображень, ситуацій тощо.

Індивідуалізація навчання. Дуже важливо враховувати мовленнєвий рівень кожної дитини, добирати завдання відповідно до її можливостей, застосовувати диференційовані вправи.

Проведення систематичної діагностики. Слід використовувати мовленнєві картки, завдання на узгодження, повторення речень для виявлення граматичних труднощів та подальшої корекційної роботи.

Співпраця з батьками. Вихователь повинен надавати рекомендації щодо розвитку граматики вдома: читання книжок, моделювання речень, спільні мовленнєві ігри тощо.

Розвиток дрібної моторики. Заняття з пальчикової гімнастики, ліплення, малювання сприяють розвитку мовних центрів мозку, що позитивно впливає на формування граматичної правильності мовлення.

Ці методичні рекомендації допоможуть вихователям ефективно організувати мовленнєву роботу з дітьми дошкільного віку та сприяти формуванню їхньої граматичної компетентності в умовах сучасного освітнього простору.

Основною в дошкільному віці залишається ігрова форма навчання. Гра є провідною діяльністю дошкільників, тому її використання у формуванні граматичних навичок є надзвичайно ефективним. Завдання повинні бути цікавими, доступними й емоційно привабливими. Мовленнєві ігри, драматизації, дидактичні ігри з мовленнєвим навантаженням сприяють засвоєнню граматичних форм у природній, емоційно забарвленій ситуації.

У Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля» наголошено: в дитини старшого дошкільного віку вдосконалюється граматична правильність мовлення, спостерігається прагнення до точного вживання граматичних форм, що проявляється у критичному ставленні до власного мовлення і мовлення інших людей. Дитина переважно правильно вживає відмінкові закінчення, узгоджує прикметники, дієприкметники, числівники з іменником, числівником у роді, числі та відмінку. За вказівкою дорослого утворює нові слова за допомогою префіксів і суфіксів та складні граматичні форми; використовує кличний відмінок іменників. Старші дошкільники складають розповідні, окличні, питальні речення; правильно будують прості поширені речення з однорідними членами, використовують складносурядні та складнопідрядні речення, пряму мову.

Водночас у мовленні дітей трапляються помилки у вживанні іменників у множині, у родовому відмінку, в утворенні ступенів порівняння прикметника, в узгодженні іменників з прикметниками, займенниками, числівниками тощо (Програма розвитку, 2012, с. 219).

У системі дошкільної освіти розрізняють такі структурні компоненти граматичної правильності: *морфологічна правильність*; *синтаксична правильність*; *словотворча компетенція*; *морфемне чуття*.

Морфологічна правильність – це правильне вживання частин мови (іменників, дієслів, прикметників, займенників, прислівників та ін.); дотримання норм роду, числа, відмінка, часу, особи тощо.

Для формування морфологічної правильності мовлення Л. Березовська пропонує використовувати такі методи: дидактичні ігри та вправи, розповіді з використанням слів, у яких діти зазвичай допускають помилку, розповіді за картинками, переказування художніх творів, читання віршів, оповідань, складання розповідей із використанням групи слів на запропоновану тему, лінгвістичні казки тощо (Березовська, 2024, с. 118). «Найефективнішим методом формування граматичної правильності мовлення, – вважає науковця, – є дидактичні ігри, спрямовані на формування вміння дітей відмінювати іменники множини в родовому («Чого не стало?», «Чого більше?») та називному відмінках («Що змінилось?», «Назви предмети»); на вживання іменників однини і множини у знахідному відмінку («Що я бачив?», «Розкажи про картинку»); на вживання роду іменників («Плутанина», «Одягни ляльку»); на відмінювання дієслів за особами («Що ми робимо?», «Що написано в листі?»); на узгодження числівників з іменниками («Що змінилось?», «Порахуй, скільки?»); на відмінювання іменників, що вживаються тільки в однині або множині («Кому що потрібно?», «Що ми задумали?»); на правильне вживання прийменників («Сховай зайчика», «Де ведмедик?»); на виправлення помилок, зумовлених двомовністю («Назви слово іншою мовою», «Крамниця іграшок»); на виправлення граматичних помилок («Так чи не так?», «Виправ помилку») та ін.» (Березовська, 2024, с. 118).

Сьогодні низку занять вихователь проводить з використанням інтерактивної дошки та мультимедійної презентації. Наприклад, у такий спосіб проводимо заняття на тему: «Складання речень з опорою на зображення», мета якого – розвивати вміння дітей складати граматично правильні речення, узгоджувати слова в роді, числі та відмінку. Мотиваційним етапом його є демонстрація слайдів із зображеннями предметів, тварин, дій. Діти складають речення за запропонованими зображеннями (інтерактивна гра «Хто що робить?»).

На інтерактивному екрані можна проводити цифрову гру «Грамаічне доміно», метою якої є формування навичок вживання правильних граматичних форм (іменники у різних відмінках). Діти «грають» у цифрове доміно – підбирають відповідні закінчення до іменників у реченнях. Опитування («Грамаічне колесо») здійснюють з використанням мікрофону та цифрових відповідей.

Синтаксична правильність – це правильна побудова словосполучень та речень (простих і складних); дотримання порядку слів і логічних зв'язків; узгодження між членами речення тощо.

Л. Калмикова, Н. Рудківська вважають, що роботу, скеровану на формування синтаксичної правильності мовлення дошкільників, зокрема на вміння правильно побудувати словосполучення, слід здійснювати у формально-синтаксичному аспекті (збагатити мовлення дітей різними видами словосполучень: іменниковими, дієслівними, прикметниковими, прислівниковими тощо; навчити використовувати різні граматичні способи сполучуваності слів: керування, узгодження, прилягання; пояснити способи поширення речення словосполученнями; навчити вибирати доречні словосполучення для вираження того чи того синтаксичного відношення, зокрема й синонімічного) та в семантичному аспекті (забезпечувати осмислення дітьми граматичного значення словосполучень; досягти розуміння дошкільниками кожного виду синтаксичних відношень та їхнього смислового розвитку) (Калмикова, Рудківська, 2015, с. 228).

Дієвим засобом формування синтаксичної правильності є ознайомлення дітей з освітнім додатком для створення мультфільмів та виконання завдання – вигадати й озвучити казку (робота в парах); продемонструвати готовий мінімультфільм. При цьому реалізується важлива мета – розвивати зв'язне мовлення, узгоджувати частини речення, будувати складні речення. Таке заняття демонструє можливість ефективної інтеграції цифрових ресурсів та ігрових форм роботи у розвиток граматичних (синтаксичних) навичок дошкільників.

Автори Програми (Програма розвитку, 2012) наголошують, що для формування синтаксичної правильності мовлення необхідно активізувати вміння будувати речення різного типу (розповідні, окличні, питальні), прості, поширені з однорідними членами речення, складні

зі сполучниками сурядності та підрядності (*i, a, та, але, тому що, через те що*), з прямою мовою та однорідними членами; безособові речення, речення зі вставними словами (*по-перше, шкода, мабуть, напевно, на жаль, здається*); виховувати критичне ставлення до граматичних помилок у власному мовленні, потребу говорити правильно, помічати і виправляти граматичні помилки у мовленні дітей, власному та мовленні дорослих.

Словотворча компетенція – це здатність утворювати похідні слова: зменшувально-пестливі іменники, прикметники, прислівники; відносні та присвійні прикметники; формувати граматичні значення за допомогою суфіксів та префіксів. У великій нагоді на цьому етапі формування мовленнєвої компетенції стає використання в практиці роботи з дітьми творів малих фольклорних жанрів. «Сучасна наука, – наголошує І. Єнгаличева, – визначає малі фольклорні форми як продуктивні когнітивно-семантичні категорії, без освоєння яких неможливе формування мовної компетенції людини» (Єнгаличева, 2014, с. 88). Тож необхідно пропонувати дітям найкращі зразки народної мудрості: пісні, забавлянки, утішки, лічилки, примовки, заклички, скоромовки. Адже саме вони «легкі для наслідування, водночас вводять дитину у світ дорослого побутового життя, прилучають до споконвічних національних цінностей, традицій, звичаїв» (Богущ, 2002, с. 11–12). Фольклорні твори відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування. Їм притаманна низка специфічних рис, які надзвичайно приваблюють дитину, а саме: невеличкий обсяг тексту, цікавий ігровий сюжет, доступність змісту, використання художньо-зображувальних засобів мови тощо (Єнгаличева, 2014, с. 91).

«Вправи на словотворення спрямовані формувати в дітей інтерес до слова, розвивати критичне ставлення до мовлення, уміння відшукати серед різних варіантів слів граматично правильний. Наприклад, вправи на утворення іменників за допомогою суфіксів («Хто вона (він)?», «Скажи одним словом»); утворення ступенів порівняння прикметників (*Навесні тепло, а влітку... (тепліше). Вода холодна, а лід... (холодніший)*); утворення прикметників з двох слів (*довгі вуха – довговухий; карі очі – кароокий*); утворення дієприкметників (*розбили тарілку – розбита тарілка*); утворення іменників від дієслів («Назви професію», «Хто це робить?»); утворення споріднених слів (Які слова можна утворити від слова ліс? – *Лісний, лісник, лісовик, лісовичок*); вправи на словозміну: відмінювання дієслівних форм (*бігати – біжу, їздити – їжджу, просити – прошу – просимо*); узгодження числівників і прикметників з іменниками (*червона квітка, червоний помідор; перший клас, перша зустріч*); відмінювання іменників (Качка кличе кого? – *Каченят*); відмінювання займенників (*У мене є лялька: як сказати, що ляльку має Оксана? (У неї є лялька); як сказати, що ляльку має Юрко? (У нього є лялька), як сказати, що ляльку мають дівчата? (У них є лялька); вживання часу дієслів (Що я (ти, він, вони, ми) роблю? Що я (ти, він, вони, ми) робитимуть? Що я (ти, він, вони, ми) робив? Що було влітку? Що буде взимку?) тощо*)» (Березовська, 2024, с. 120).

На формування словотвірної компетенції впливає також уміння утворювати нові іменники – назви приміщень від іменників (*птаха – пташник, корова – корівник*), іменники із суфіксами *-овик, -ар, -ун, -иськ, -инк, -ц* (*хвостисько, цибулинка, пионце*); добирати однокореневі слова (*береза – березовий – підберезник; листя – листяний – листопад*); утворювати форми майбутнього часу за допомогою префіксів (*перу – виперу, рву – зірву, прощаюся – попрощаюся*); утворювати прикметники із суфіксом *-уват, -юват* для позначення невеликої кількості міри якості (*голубуватий, холоднуватий, низькуватий*); присвійні прикметники від назв людей (*братів, татів, Галин*); будувати фрази з прийменником *від* у різних значеннях (*відійшов від столу*); утворювати ступені порівняння прикметників зі словами *більш-менш, що, як* (*більш-менш солодкий, щонайгарніший, якнайсмачніший*); утворювати дієприслівники та дієприкметники минулого часу (*загорілий, вирізаний, пообідавши*); удосконалювати вміння утворювати прислівники за допомогою частки *що-* (*щоліта, щопонеділка*); правильно відмінювати заперечні займенники з прийменниками (*ні до кого, ні до чого, ні в чому*) тощо (Програма розвитку, 2012, с. 221).

Морфемне чуття – це вміння відчувати склад слова, виокремлювати основу, суфікс, префікс. Морфемне чуття безпосередньо пов'язане з процесом дитячого словотворення. Н. Горбунова доводить, що «додержання норм словотворення, використання слів із різними семантичними відтінками задля висловлення особистого ставлення до об'єкта є складниками загального поняття «культура мовлення», фундамент якого закладається в дошкільному віці під час засвоєння лексичного складу, граматичної будови мови, зокрема правил словотворення» (Горбунова, 2011, с. 124).

«Під час оволодіння морфемою дитина проходить певні етапи. Спочатку морфема виокремлюється, потім виступає як знак, «відірвавшись» від свого звучання. Отже, мовець спочатку намагається знайти в самому звучанні морфем зв'язки з реальними відношеннями. Перший етап процесу членування характерний відсутністю орієнтування на звукову форму морфем. Основною характеристикою наступного етапу є орієнтування на фонологічний склад слова <...>. У процесі словотворення відбувається семантичний синтез, для якого характерним є узагальнення значень номінацій і формування нової, узагальненої, номінації. В результаті семантичного синтезу в дитини формуються уявлення про предмети, їх властивості і зв'язки. Засоби вираження цих уявлень дитина дошкільного віку одержує в результаті членування. Отже, обидва процеси формування словотворення взаємопов'язані один з одним» (Крутії, 2001, с. 10).

Н. Горбунова підсумовує, що можна виокремити три етапи оволодіння дошкільниками словотворенням. На першому етапі відбувається формування передумов словотворення. Діти накопичують у первинному словнику мотивовану лексику і досить чітко виділяють окремі морфологічні елементи. Другий етап характеризується використанням морфологічних елементів у тому ж вигляді, у якому вони були виділені у слові, та активним засвоєнням словотвірних моделей без чергування і зміни основ. На третьому етапі старші дошкільники засвоюють норми і правила словотворення, у них формується критичне ставлення до мовлення (Горбунова, 2011, с. 131).

Отже, засвоєння граматичних норм у дошкільному віці має низку особливостей. Слід пам'ятати, що засвоєння граматичних структур має поступовий характер – від простих до складніших. У мовленні дітей часто трапляються граматичні помилки: надлишкове узгодження, неправильна словозміна, пропуски граматичних форм. Такі помилки є природними у процесі оволодіння мовленням, однак потребують своєчасного коригування.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у закладах дошкільної освіти відкриває широкі можливості для розвитку мовлення дітей. Мультимедійні презентації, логопедичні програми, інтерактивні ігри, електронні посібники, мобільні застосунки сприяють кращому засвоєнню граматичних структур завдяки наочності, повторюваності та інтерактивності.

Дієвою методикою з формування навичок граматичної правильності мовлення дошкільників є проєктна діяльність. Це стимулює мовленнєву активність, формує навички зв'язного мовлення, сприяє використанню граматично правильних конструкцій у різних мовленнєвих ситуаціях. Під час реалізації мовленнєвих проєктів діти навчаються формулювати думки, працювати в групі, аргументувати свої висловлювання.

Поширеним сьогодні стає використання лепбуків. Лепбук – це тематична папка, яка включає в себе різноманітні завдання, картки, ілюстрації, що стимулюють дитину до мовленнєвої активності. Цей засіб дозволяє в ігровій формі опрацьовувати граматичні категорії; діти демонстрували вміння будувати складні речення, вживати прикметники, числівники, узгоджувати слова у роді та числі.

Умовами ефективного формування граматичної правильності є насамперед зразок правильного мовлення з боку дорослого. Мовлення педагога та батьків у спілкуванні з дитиною має бути чітким, граматично правильним. Закріплення навичок має бути систематичним, послідовним, регулярним, із поступовим ускладненням мовного матеріалу. Розвивальне мовне оточення стимулює дитину до активного і правильного мовлення. Не слід ігнорувати й правила індивідуального підходу: урахування мовного рівня, темпу розвитку, особливостей сприймання конкретної дитини.

Заняття з розвитку граматичної правильності повинні бути інтегрованими, динамічними, з використанням різноманітних форм роботи (індивідуальна, групова, фронтальна). Важливо враховувати вікові особливості дітей, їхні інтереси та рівень мовленнєвого розвитку.

Для оцінювання ефективності роботи над удосконаленням граматичної правильності мовлення дошкільників використовують методи спостереження, аналізу мовленнєвих продуктів дітей, тестування, педагогічного експерименту. У результаті впровадження інноваційних технологій спостерігається зростання рівня мовленнєвої активності, точності й різноманітності висловлювань.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Граматична правильність мовлення дошкільників – це не лише знання граматичних правил, а й уміння використовувати їх у реальному мовленнєвому спілкуванні. Вона формується під впливом багатьох факторів: мовного

досвіду дитини, рівня загального розвитку, цілеспрямованої педагогічної роботи. Забезпечення системного й методично виваженого підходу сприяє підготовці дитини до шкільного навчання, формує мовну та комунікативну компетентність як основу для успішної соціалізації. Формування граматичної правильності мовлення дошкільників є важливим компонентом мовленнєвого розвитку, що значною мірою впливає на загальну комунікативну компетентність дитини. Інноваційні технології відкривають нові можливості для ефективної реалізації цього завдання. Застосування ігрових, проєктних технологій, лепбуків тощо сприяє підвищенню мотивації дітей, розвитку мовленнєвої активності, формуванню стійких граматичних навичок. Подальше дослідження у цьому напрямі має бути спрямоване на систематизацію методик, адаптацію інновацій до умов конкретного освітнього середовища.

Поєднання традиційних методів розвитку мовлення з інноваційними засобами дозволяє досягти гнучкої й ефективної системи формування граматичних навичок у дошкільників. Систематичне використання інтерактивних методів позитивно впливає на засвоєння граматичних категорій, розуміння синтаксичних конструкцій, покращення зв'язного мовлення.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі впровадження інноваційних технологій у мовленнєву освіту дошкільників та в розробці дидактичних матеріалів, спрямованих на підвищення цифрової грамотності вихователів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Березовська, Л. (2024). *Дошкільна лінгводидактика* : навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР.
- Богущ, А. М. (2002). *Українське народознавство в дошкільному закладі*: навчальний посібник. Київ : Вища школа.
- Горбунова, Н. (2011). *Теорія та методика розвитку словника дітей старшого дошкільного віку*. (Дис. док. пед. наук). Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет». Ялта.
- Єнгаличева, І. (2014). Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами малого жанрового фольклору. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 50, 87–91.
- Казанцева, Л. І. (2015). Формування в дошкільників граматичних навичок українського мовлення на засадах комунікативної парадигми. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського* : зб. наук. праць, 2(49), 53–62.
- Калмикова, Л., Рудківська, Н. (2015). Особливості методики роботи над словосполученням у ДНЗ. *Гуманізація навчально-виховного процесу. Дошкільне виховання*. Спецвипуск 15. Ч. 4. Слов'янськ, 223–230.
- Крутій, К. Л. (2001). Методичне забезпечення дошкільної лінгводидактики в Україні. *Дошкільне виховання*, 5, 10–11.
- Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування (2021). Education & Care»* / В. А. Воронов, К. В. Ковальчук, Н. В. Піканова та ін. Київ : ФОП В. Б. Ференець.
- Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське доквілля»* / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. (2012). Тернопіль : Мандрівець.
- Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку* : монографія / за заг. ред. Л. О. Калмикової (2007). Київ : Вид-во «ПП Медведєв», 2007.

REFERENCES

- Berezovska, L. (2024). *Doshkilna lnhvodydaktyka [Preschool linguistic didactics]*: navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk : NAIR [in Ukrainian].
- Bohush, A. M. (2002). *Ukrainske narodoznavstvo v doshkilnomu zakladi [Ukrainian ethnography in preschool]* : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Horbunova, N. (2011). *Teoriia ta metodyka rozvytku slovnyka ditei starshoho doshkilnoho viku [Theory and methodology for developing the vocabulary of older preschool children]* : dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. ped.. nauk: spets. 13.00.02 “Teoriia ta metodyka navchannia “ukrainska mova”. Respublikanskyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Krymskyi humanitarnyi universytet”. Yalta [in Ukrainian].
- Yenhalycheva, I. (2014). *Movlennievyy rozvytok ditei doshkilnoho viku zasobamy maloho zhanrovoho folkloru [Speech development of preschool children using small genre folklore]*. *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly*. Vyp. 50. S. 87–91 [in Ukrainian].
- Kazantseva, L. I. (2015). *Formuvannia v doshkilnykiv hramatychnykh navychok ukrainskoho movlennia na zasadakh komunikatyvnoi paradyhmy [Formation of grammatical skills of Ukrainian speech in preschoolers based on the principles of the communicative paradigm]*. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho: zb. nauk. prats*. Vyp. 2 (49). S. 53–62 [in Ukrainian].
- Kalmykova, L., & Rudkivska, N. (2015). *Osoblyvosti metodyky roboty nad slovospoluchenniam u DNZ [Features of the methodology for working on word combinations in preschool education]*. *Humanizatsiia*

- navchalno-vykhovnoho protsesu. Doshkilne vykhovannia. Spetsvypusk 15. Ch. 4. Sloviansk. S. 223–230 [in Ukrainian].*
- Krutii, K. L. (2001). *Metodychne zabezpechennia doshkilnoi linhvodydaktyky v Ukraini [Methodological support for preschool linguistic didactics in Ukraine]. Doshkilne vykhovannia. № 5. S. 10–11 [in Ukrainian].*
- Prohrama osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku “Osvita i pikluvannia (2021) [Early Childhood and Preschool Education Program “Education and Care”] / Education & Care” / V. A. Voronov, K. V. Kovalchuk, N. V. Pikanova ta in. Kyiv: FOP V. B. Ferenets [in Ukrainian].*
- Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku “Ukrainske dovkillia” (2012). [Preschool Child Development Program «Ukrainian Environment»] / O. I. Bilan, L. M. Vozna, O. L. Maksymenko ta in. Ternopil : Mandrivetz [in Ukrainian].*
- Rozvytok movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku (2007). [Speech development of older preschool children]: monohrafiia / za zah. red. L. O. Kalmykovoï. Kyiv : Vyd-vo “PP Medviediev” [in Ukrainian].*